

Aruanne inimõiguste alase olukorra kohta Eestis aastal 2015

KOKKUVÕTE

Eesti on mitmeparteiline põhiseadusele tuginev demokraatlik riik, millel on ühekojaline parlament, kus peaminister on valitsuse juht ja president on riigipea. Peaminister ja valitsus esindavad erakonda või erakondade koalitsiooni, millel on parlamendis enamus. 1. märtsil toimusid parlamendivalimised ja 9. aprillil asus ametisse uus valitsus, mida juhib ametisolev peaminister Taavi Rõivas ning mis koosneb reformierakonnast, sotsiaaldemokraatlikust erakonnast ning Isamaa ja Res Publica Liit. Valimised olid vabad ja õiglased. Julgeolekujõud allusid tsiviilvõimudele.

Ei olnud teateid laiaulatuslikest inimõiguste rikkumistest.

Inimõiguste alaste probleemidena esines väiteid, et politsei kasutas kohati kahtlusaluste vahistamisel liigset jõudu ning teatati halbade tingimustest mõnedes kinnipidamisasutustes ning esines suur hulk mittekodanikest residente, kelle naturalisatsiooni määr on endiselt madal. Esines koduvägivalda, naiste palkade ebavõrdsust võrreldes meeste palkadega ning laste väärkohtlemise juhtumeid. Esines teateid ka inimkaubitsemisest, peamiselt mujal EL-is seksuaalse ärakasutamise ohvriks langenud naistest ja sunniviisil tööle rakendatud meestest ning naistest. Samuti teatati, et puuetega inimeste ligipääs teenustele oli ebapiisav, eriti maapiirkondades. Ühiskonnas on jätkuvalt tavapärase lesbide, geide, biseksuaalsete, transsooliste ja vahesooliste (LGBTI) inimeste ahistamine ja diskrimineerimine.

Valitsus astus samme, et ametnike toimepandud rikkumisi uurida ning rikkumisi toime pannud ametnikke kohtu alla anda ja karistada.

1. osa. Austus isikupuutumatuses suhtes, sh inimese õigus kaitsele alljärgneva eest

a. Inimeselt omavoliliselt või ebaseaduslikult elu võtmine

Puudusid teated selle kohta, et valitsus või selle esindajad oleksid inimestelt omavoliliselt või ebaseaduslikult elu võtnud.

b. Kadumine

Puudusid teated poliitiliselt motiveeritud kadumiste või inimröövide kohta.

c. Piinamine ja muu julm, ebainimlik või inimväärikut alandav kohtlemine või karistamine

Seadus keelab sellise tegevuse, kuid esines teateid, et politsei on kasutanud mõnede kahtlusaluste vahistamisel ja küsitlemisel liigset füüsilist jõudu ja sõnalist ahistamist. 2014. aasta jooksul algatasid võimud politseinike vastu 16 kriminaalasja liigse jõukasutuse eest, mis on 50 protsenti vähem kui eelnenud aastal.

9. jaanuaril mõistis Tallinna Ringkonnakohus politseiniku süüdi 2011. aastal toimunud liigses jõu kasutamises, kinnitades sellega Pärnu Maakohtu 2014. aasta otsust, millega politseinikule mõisteti üks aasta vangistust kolmeaastase katseajaga. Endine politseinik kaebas algse otsuse edasi ja seda tegi ka Politsei- ja Piirivalveamet, taotledes Maakohtu poolt ohvritele määratud hüvituse tühistamist. Ringkonnakohus jättis Maakonnakohtu otsuse suuremas osas jõusse ning suurendas ühe ohvri hüvitust.

Tingimused vanglates ja arestimajades

Tingimused vanglates ja kinnipidamisasutustes vastasid suuremalt jaolt rahvusvahelistele nõuetele, kuigi oli teateid mõnedes vanglates ja kinnipidamisasutustes valitsevatest halbadest füüsilistest tingimustest.

Füüsilised tingimused: Aasta esimese kaheksa kuu jooksul esinesid kaks surma vanglates ja üks enesetapp kinnipidamiskeskuses.

Õiguskantsler (ombudsman) leidis inspekteerimise käigus vanglate ja arestimajade kinnipidamistingimustes arvukalt puudusi, eriti arestimajades, kus kinnipeetuid hoiti lühikest aega. Õiguskantsler täheldas puudujääke mitmete asutuste arstiabi kättesaadavuses ja tuleohutuse tagamises. Endiselt on probleemiks nõukogudeaegse Tallinna vangla jätkuv kasutus suure hulga vangide jaoks. Selles asutuses oli puhkealasad vähe ja need olid halvas seisundis. Õiguskantsler teatas juhtudest, kus mõnedes vanglates ja kinnipidamisasutustes oli ebapiisav juurdepääs õigusdokumentatsioonile. Samuti leidis õiguskantsler puudujääke seoses fikseerimisvahendite, sh käeraudade kasutuse korraldusega, ülemäärase videovalvega ja kinnipeetavate tervisliku seisundi ebapiisava dokumenteerimisega.

Vanglate administreerimine: Õiguskantsler leidis, et vanglate administratsioonid pidasid üldiselt täpset arvet vanglates ja kinnipidamisasutustes viibivate isikute kohta. 2013. aasta juuniku aruandes märkis ÜRO piinamisvastane komitee siiski murega, et administratsioonid ei pidanud politseijaoskondades alati „regulaarselt“ kinnipidamisregistreid. Vanglates puuduvad eraldi ombudsmanid, kuid vastavad ametiasutused uurisid kõiki kaebusi ja dokumenteerisid inspeksioonide tulemused avalikult juurdepääsetaval viisil.

Sõltumatu järelevalve: Valitsus lubas sõltumatute valitsusväliste vaatlejate järelevalvet, sealhulgas inimõiguslaste gruppide, meedia ja rahvusvaheliste organisatsioonide poolt.

Tingimuste parandamine: Valitsus jätkas valgustuse ja üldiste tingimuste parendamist mõningates kinnipidamiskeskustes.

d. Omavoliline vahistamine ja kinnipidamine

Põhiseadus ja muud õigusaktid keelavad omavolilise vahistamise ja kinnipidamise ning valitsus järgis neid keelde.

Politsei ja julgeolekustruktuuride roll

Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet tagavad sisejulgeoleku. Kaitsevägi vastutab välisjulgeoleku eest, kuid täidab ka mõningaid sisejulgeoleku alaseid ülesandeid. Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet annavad aru Siseministeriumile. Kaitsevägi annab aru Kaitseministeriumile. Prokuratuur juhib ja esitab kohtutes süüdistusi. Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet uurivad tsiviilasju. Sõjaväepolitsei uurib kaitsejõudude juhtumeid. Valitsusel on olemas tõhusad vahendid kuritarvituste ja korruptsiooni uurimiseks ja karistuste määramiseks. Julgeolekujõudude karistamatuse kohta ei esitatud aasta jooksul teateid.

Vahistamine ja kinnipidamine

Seaduse kohaselt võib muudel juhtudel peale kriminaalkuriteo toimepanemise käigus tabamise vahistada isiku ainult kohtu sellekohase määruse alusel ning kinnipeetavaid tuleb vahistamise põhjustest kohe teavitada. Toimib kautsjonisüsteem. Isikut võib süüdistust esitamata vahi all hoida 48 tundi; pikema kinnipidamise eelduseks on vahistamismäärus. Politsei järgis neid nõudeid. Kinnipeetavatel on õigus koheselt võtta ühendust advokaadiga; kui õigusnõustamiseks puuduvad rahalised võimalused, katab vastavad kulud riik. Ei esinenud teateid sellest, et ametivõimud oleksid hoidnud kedagi suhtlusvõimaluseta või koduarestis.

Tagasilükatud varjupaigataotlejate ja kodakondsuseta isikute kinnipidamine: Ametivõimud pidasid isikuid, kes ei kvalifitseerunud pagulaseks, ning ebaseaduslikke sisserändajaid kuni nende väljasaatmiseni kinni. 2014. aastal külastas õiguskantsler kinnipidamiskeskust. Ta soovitas psühholoogilist nõustamist ja erinevate menüüde pakkumist, mis sobiksid kinnipeetavate usuliste tõekspidamistega. Inimõiguslaste organisatsioonid protesteerisid selle vastu, et varjupaigataotlejaid hoiti pärast varjupaigataotluse esitamist kinnipidamiskeskuses, mitte pagulaskeskuses ning leidsid, et tõlkijate vähesus takistas varjupaigataotlejatel oma staatust seadustada.

e. Õiglasest ja avalikust kohtupidamisest keeldumine

Põhiseadus sätestab, et kohtuvõim on sõltumatu ja valitsus üldiselt austas kohtuvõimu sõltumatust.

Kohtumenetlus

Põhiseadus sätestab õiguse õiglasele kohtupidamisele ja sõltumatu kohtuvõim üldiselt austas seda õigust.

Süüdistatavate puhul lähtutakse süütuse presumptsioonist, kohtupidamine nende üle on õiglane, avalik ja ilma kohatute viivitusteta, neile teatatakse nende süüdistus kohe ja üksikasjalikult (vajadusel tasuta tõlkega), nad saavad suhelda enda valitud advokaadiga (või riigi poolt tasuta määratud advokaadiga), neile antakse piisav aeg ja võimalused kaitse ettevalmistamiseks ning juurdepääs riiklikele tõendusmaterjalidele. Süüdistatav võib kohtuda tema vastu tunnistavate inimestega ja küsitleda neid ning kutsuda omalt poolt tunnistajaid ja esitada tõendeid, teda ei saa sundida ütlushi andma ega end süüdi tunnistama, ning tal on õigus edasi kaevata. Vandekohtunike kogu ei kasutata. Kohtuistungitel osalevad üks kohtunik, kohtunik ja kohtu kaasistujad või kohtunike kogu. Kriminaalmenetluses on kõikidele inimestele tagatud advokaat riigi kulul, ehkki sageli eelistavad inimesed advokaadi ise palgata. Tsiiviilkohtumenetlustes on advokaat tagatud nendele, kellele käib tema palkamine üle jõu. Võimud on eelnimetatud õigusi üldiselt austanud ja laiendanud neid kõikidele elanikele sõltumata sellest, kas nad on kodanikud või mitte.

Poliiitvangid ja kinnipeetavad

Poliiitvangidest või -kinnipeetavatest ei ole teateid.

Tsiiviilkohtumenetlus ja õiguskaitsevahendid

Isikud või organisatsioonid võivad pöörduda siseriiklikusse kohtusse inimõiguste rikkumiste eest ning kaevata ebasoovitavaid otsuseid edasi Euroopa Inimõiguste Kohtusse (ECHR), kui siseriiklikud kohtuvõimalused on ammendatud.

f. Omavoliline sekkumine eraellu, perekonda, kodusse või kirjavahetusse

Põhiseadus keelab sellised tegevused ning ei esinenud teateid, et valitsus oleks neid keelde rikkunud.

2. osa. Austus põhiõiguste- ja vabaduste, sh alljärgneva suhtes

a. Sõna- ja ajakirjandusvabadus

Põhiseadus sätestab sõna- ja ajakirjandusvabaduse ning valitsus üldiselt austas neid õigusi. Sõna- ja ajakirjandusvabaduse tagavad sõltumatu press, tõhus kohtunikud ja toimiv demokraatlik poliitiline kord. Põhiseadus sätestab, et rahvuslikul, rassilisel, usulisel või poliitilisel pinnal vihkamisele, vägivalle

või diskrimineerimisele ning ühiskonnakihtide vahelisele konfliktile õhutamise on seadustega karistatav. Karistusseadustik piirab selle sätte rakendumise ainult sellise õhutamisega, mille tulemuseks on oht isiku elule, tervisele või varale. Aasta jooksul ei esinenud teateid sellealaste süüdimõistmistega kohta.

Internetivabadus

Valitsus ei piiranud ega häirinud juurdepääsu Internetile ega tsenseerinud selles sisalduvat teavet, samuti ei olnud usutavaid teateid, et valitsus oleks vastava seadusliku volitusega jälginud Interneti toimuvat eraviisilist suhtlust. Internet oli ulatuslikult kättesaadav ja avalikkus kasutas seda regulaarselt. Aasta esimeses kvartalis oli 88 protsendil majapidamistel, kus perekonnapea oli 16- kuni 74-aastane, kodus internetiühendus.

Akadeemiline vabadus ja kultuuriüritused

Valitsus ei piiranud akadeemilist vabadust. Valitsus sekkus ühte kultuuriüritusse pärast seda, kui avalikkuse kriitika Tartu Kunstimuuseumi ühe holokaustiga seonduva eksponaadi suhtes viis selleni, et Kultuuriministerium nõudis selle eemaldamist (vt osa 6, Antisemitism).

b. Rahumeelsete rahvakogunemiste vabadus ja ühinemisvabadus

Rahvakogunemiste vabadus: Põhiseadus sätestab rahvakogunemiste vabaduse ning valitsus üldiselt austas seda õigust.

25. juulil korraldasid 20. relvagrenaderide SS-diviisi veteranid iga-aastase mälestusürituse, mälestamaks Teises maailmasõjas toimunud Sinimäe lahingut Nõukogude punaarmee ja erinevate Saksa armeeaga liitunud jõudude, sealhulgas 20. Eesti relvagrenaderide SS-diviisi vahel. Osalejad asetaskid pärgi mõlemal poolel võidelnud sõdurite mälestusmärkidele, kes langesid neis lahinguis. Tseremoonial ei osalenud valitsuse esindajaid. Üritusel viibisid parempoolse Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) liikmed Jaak Madison ja Märt Helme ning Madison pidas programmi raames kõne. Natsi sümbolikat ega märke ei täheldatud.

Ühinemisvabadus: Kuigi põhiseadus sätestab selle õiguse kõigile, täpsustab seadus, et ainult kodanikud võivad ühineda poliitiliste parteidega. Mittekodanike ühinemisele teiste kodanikeühendustega ei seata piiranguid.

c. Usuvabadus

Vt. USA Välisministeeriumi koostatud rahvusvahelise usuvabaduse aruannet aadressil www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. Liikumisvabadus, sisemiselt ümberasustatud isikud, pagulaste kaitse ja kodakondsuseta isikud

Põhiseadus sätestab riigisisese liikumise, välismaale reisimise, emigreerimise ja repatrieerumise vabaduse ning valitsus üldiselt austas neid õigusi. Pagulaste, varjupaigataotlejate, kodakondsuseta isikute ja muude asjaomaste isikute abistamisel ning neile kaitse pakkumisel tegi valitsus koostööd ÜRO pagulaste ülemkomissariga (UNHCR) ja teiste humanitaarorganisatsioonidega.

Pagulaste kaitse

Juurdepääs varjupaigale: Seadus sätestab varjupaiga andmise või pagulasstaatuse ja valitsus on loonud mehhanismid pagulastele kaitse pakkumiseks. Valitsusväline organisatsioon (MTÜ) Eesti Inimõiguste Keskus teatas, et varjupaigataotlejaid informeeriti nende õigustest halvasti ning võimaldati ebapiisavalt tõlkeid, mis takistas varjupaigataotlejate ja ametivõimude vahelist suhtlust. Eesti Inimõiguste Keskus ja teised MTÜd pakkusid varjupaigataotlejatele õigusabi ja ühiskondlikku toetust koostöös valitsusega. Valitsuse ametnikud märkisid, et õigusabi võimaldati igal varjupaiga taotlemise menetlusel etapil. Valitsus nõustus võtma vastu 550 teistest riikidest ümberasutatavat pagulast osana EL-i septembrikuisest reaktsioonist jätkuvalle pagulaskriisile.

Turvaline päritoluriik/riigi läbimine: „Turvalisest“ päritoluriigist saabuvate või seda läbivate isikute puhul rakendab valitsus varjupaiga taotluste tagasilükkamise poliitikat. ÜRO pagulaste ülemkomissar on väljendanud muret selle üle, et valitsuse poliitika kohaselt keelatakse riiki sisenemine isikutele ja saadetakse viivitamatult välja need isikud, kes on läbinud ülalmainitud turvalise päritoluriigi, ning eriti selle üle, et neil isikutel puudub võimalus kaevata eitav otsus edasi väljaspool riiki. Valitsuse kinnituste kohaselt tagatakse intervjuud kõikidele varjupaiga taotlejatele.

Pagulaste väärkohtlemine: 3. septembril süütasid tundmatud isikud Lääne-Virumaal Vao külas asuva pagulaste majutuskeskuse. Keegi viga ei saanud. Politsei algatas kriminaalasja. Juurdepääs põhiteenustele: Valitsus kinnitas, et osutas varjupaigataotlejatele ja pagulastele üldiselt põhiteenuseid. Valitsus pakkus varjupaigataotlejatele ja pagulastele mitmete ELi asutuste kaasrahastusel kultuuri tutvustavaid ja kohanemisprogramme. Jätkuvalt oli probleemiks tõlkide vähesus.

Kestvad lahendused: Valitsus abistas pagulasi ohutul ja vabatahtlikul koju naasmisel. Riik tegi EL-iga koostööd pagulaste ümberasustamise programmi elluviimisel.

Ajutine kaitse: Valitsus pakkus ajutist kaitset isikutele, kes ei kvalifitseerunud pagulaseks. Erinevalt 2014. aastast, mil valitsus niisugust kaitset ei andnud, anti selle aasta esimese kaheksa kuu jooksul ajutine kaitse elamislubadena 33 isikule ja 18 pereliikmele. Enamik kaitse saanutest pärinesid Ukrainast.

Kodakondsuseta isikud

ÜRO pagulaste ülemkomissari statistika kohaselt oli riigis selle aasta 1. jaanuaril 91 281 „kodakondsuseta isikut“, võrreldes 94 235 isikuga 2012. aasta jaanuaris. Kuigi ÜRO pagulaste ülemkomissar nimetas neid inimesi kodakondsuseta isikuteks, ei kasutanud valitsus seda mõistet, leides, et kõnealustel isikutel oli õigus taotleda naturalisatsiooni korras kodakondsust ja neile olid tagatud paljud kodanikele tagatud kaitsemeetmed, peale õiguse liituda poliitiliste parteidega. 1. septembri seisuga olid riikliku statistika järgi 83 364 isikut ehk 6,3 protsenti elanikkonnast määratlemata kodakondsusega. Peaaegu kõik olid päritolult venelased, ukrainlased või valgevenelased.

Valitsus on õigusaktidega kehtestanud korra, mis pakub täiskasvanutele võimalusi naturalisatsiooni korras kodakondsuse saamiseks, kuid mõned inimõiguste organisatsioonide vaatlejad pidasid seda ebapiisavaks. 2014. aastal tõusis naturalisatsiooni korras kodakondsuse saanud isikute arv 1589-ni, mis on 2013. aastaga võrreldes mõõdukas kasv. 21. jaanuaril muutis parlament seadust, et anda ilma vanemate eraldi taotluseta sünnijärgne kodakondsus alla 15-aastastele lastele, kelle vanemad ei ole Eesti ega ühegi muu riigi kodakondsusega ning on elanud riigis viis aastat.

Peaaegu kõik kodakondsuseta isikud olid pikaajalised elanikud ning võisid seega hääletada kohalike volikogude, kuid mitte parlamendivalimistel. Naturalisatsiooni korras kodakondsust taotlevad isikud

peavad läbima keele- ja kodakondsuseksami. 2014. aastal sooritasid keeleeksami vähem kui pooled eksamile tulnud kodakondsuse taotlejatest. Kodakondsuse omandamise soodustamiseks on valitsus võtnud vastu erinevaid poliitikaid, nagu kodakondsuse omandamise ja keelekursuste rahastamine ning lihtsustatud naturalisatsioonikorra kehtestamine kodakondsust soovivatele puuetega inimestele. 13. veebruaril lihtsustas valitsus keeleeksami nõudeid, nii et vanemad kui 65-aastased taotlejad ei pea enam kirjalikku eksamit sooritama, kuid peavad siiski läbima suulise eksami.

3. osa. Poliitilised õigused: kodanike õigus muuta valitsust

Seadus sätestab kodanikele õiguse vahetada rahumeelselt valitsust ning kodanikud kasutavad seda õigust korralistel vabadel ja õiglastel valimistel, mis põhinevad üldisel hääleõigusel.

Valimised ja poliitiline osalus

Hiljutised valimised: 1. märtsil toimusid riigis parlamendivalimised, mida rahvusvahelised ja kohalikud vaatlejad pidasid vabadeks ja õiglasteks.

Poliitilised parteid ja osalemine poliitikas: Poliitilised parteid tegutsesid piiranguteta ja välise sekkumiseta. Siiski keelab seadus mittekodanikel poliitilisi parteisid asutada ja neisse kuuluda. Kodakondsuseta isikud, kes on pikaajalised elanikud, võivad hääletada kohalike volikogude, kuid mitte parlamendivalimistel ning ei või ka avalikes ametites töötada.

4. osa. Riigiametnike korrupsioon ja riigiasutuste töö läbipaistvus

Seadusega on sätestatud kriminaalkaristused ametkondliku korrupsiooni eest ning neid seadusi rakendati üldiselt tulemuslikult. Valitsusel on tõhusad mehhanismid nii kuritarvituste ja korrupsiooni uurimiseks kui ka karistamiseks. 12. märtsil kiitis Rahandusministeeriumi juures tegutsev ametnike eetikakomisjon heaks uue ametnike eetikakoodeksi, mis sätestab ametnike põhilised eetikaväärtused ja toob ära ettepanekud nende elluviimiseks.

Korrupsioon: Aasta jooksul esines mitmeid teateid ametnike korrupsioonist. 2014. aasta novembris mõistis Harju Maakohus süüdi Eesti Teabeameti viis endist töötajat – Sergei Bõstrov, Pavel Kotkin, Ines Piibeleht, Sven Randlane ja Lauri Vihula – oma ametiseisundi kuritarvitamises, millega nad omastasid mitmel korral Teabeameti vara ja rahasid kogusummas üle 600 000 euro (660 000 USA dollari). Lisaks leidis kohus, et neli süüdimõistetutest, nimelt Bõstrov, Kotkin, Randlane ja Piibeleht, on süüdi ka oma ametiseisundist tulenevalt saadud riigisaladuste avaldamises. Kohus mõistis Bõstrovile karistuseks neli aastat ja kuus kuud vangistust ning teistele kaks või enam aastat tingimisi vangistust katseajaga kolm kuni neli aastat ning mõistis neilt välja ka Teabeametilt riisunud raha.

Varaliste huvide deklareerimine: Seadusest tulenevalt peavad kõik ametnikud oma varalised huvid deklareerima. Vastutus deklaratsioonide jälgimise ja kontrollimise eest on antud konkreetsetele asutustele. Kõrgete riigiametnike varaliste huvide deklaratsioonid olid avalikud ning seaduse rikkumise eest on ette nähtud kriminaal- ja halduskaristused.

Avalik juurdepääs teabele: Seadus tagab vaba juurdepääsu avalikule teabele ning valitsus tagas selle juurdepääsu ka tegelikkuses.

5. osa. Valitsuse suhtumine inimõiguste väidetavate rikkumiste rahvusvahelisse ja valitsusvälisesse uurimisse

Mitmed kohalikud ja rahvusvahelised inimõigustega tegelevad rühmitused tegelesid inimõigusi puudutavate juhtumite uurimise ja tulemuste avalikustamisega riigipoolsete piiranguteta. Riigiametnikud olid üldiselt koostööaldis ja reageerimisvõimelised.

Riiklikud inimõiguste organisatsioonid: Inimõiguste ombudsmani rolli täidab õiguskantsler, sõltumatu ametnik, kelle kantseleis töötab üle 40 inimese. Õiguskantsler kontrollib seadusandluse vastavust põhiseadusele; juhib ametkondade käitumist põhiõiguste ja -vabaduste ning heade valitsemistavade järgi; aitab lahendada süüdistusi diskrimineerimises soo, rassi, rahvuse (etnilise päritolu), nahavärvi, keele, usundi, ühiskondliku staatuse, vanuse, puude ja seksuaalse orientatsiooni põhjal. Õiguskantsler annab soovitusi ja nõuab vastuseid ministeeriumitelt ja kohalike omavalitsustelt ning tema pädevuses on edasikaebamine Riigikohtusse. Igal aastal koostab õiguskantsler aruande parlamendile. Avalikkuse usaldus õiguskantsleri institutsiooni vastu oli kõrge ja valitsus võttis õiguskantsleri aruandeid ja otsuseid arvesse.

5. osa. Diskrimineerimine, sotsiaalne väärkohtlemine ja inimkaubandus

Seadus keelab diskrimineerimise rassi, soo, usundi, poliitilise või muu arvamuse, rahvuse, varalise seisundi või ühiskondliku staatuse, puude, seksuaalse orientatsiooni ja/või sooidentiteedi, vanuse, keeleoskuse või muu alusel.

Naised

Vägistamine ja koduvägivald: Seaduse kohaselt on vägistamine kriminaalkuritegu, kaasa arvatud kui see on sooritatud abikaasa poolt, samuti kehaline väärkohtlemine, sealhulgas koduvägivald. Vägistamise, sealhulgas abikaasa poolt toimepandud vägistamise eest, karistatakse kuni 15-aastase vangistusega. MTÜ Seksuaaltervise Liit andmetel on 13 protsenti naistest kogenud seksuaalvägivalda, sealhulgas vägistamist. 75 protsendil juhtudel oli kurjategijaks nende tuttav, olemasolev või varasem partner. Vabaihenduste ja varjupaikade juhtide sõnul oli probleemiks naistevastane vägivald, sealhulgas koduvägivald. 2014. aastal olid ligikaudu 82 protsenti koduvägivalla ohvritest naised. Kohtuotsused tehti ligikaudu veerandi puhul kõigist politseile teatatud koduvägivalla juhtudest.

Koduvägivalla ohvritel on võimalik saada abi, sealhulgas nõustamist ja õigusabi, kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajatelt ja spetsialiseerunud vabaihendustelt, mis said osa oma rahadest kohalike omavalitsuste toetustest. Vabaihendused, kohalikud omavalitsused ja teised said taotleda ohvritele täiendavat abi riiklikult valitsuselt. Toimis nii soopõhise vägivalla ohvritele mõeldud varjupaikade võrgustik, sealhulgas nii naistele kui lastele, samuti koduvägivalla ja laste väärkohtlemise tõkestamise abitelefoniid. Politseinikele, piirivalvuritele ja sotsiaaltöötajatele korraldavad koduvägivalla ja soopõhise vägivalla alaseid koolitusi vabaihingud, sotsiaal- ja siseministeerium ning justiitsministeerium.

Seksuaalne ahistamine: Seksuaalne ahistamine on seadusega keelatud, kuid töökohtadel registreeriti seksuaalse ahistamise juhtumeid. Vastavalt seadusele lahendab seksuaalset ahistamist puudutavad kaebused kohus, õiguskantsler, töövaidluskomisjon või soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik. Kannatanu võib nõuda seadusevastase käitumise lõpetamist ja kahju hüvitamist.

Reproduktiivõigused: Tunnustati paaride ja üksikisikute põhiõigust otsustada vabalt laste arvu, sündide vahelise aja ja sünniaja üle ning samuti õigust saada sellekohast informatsiooni ja vahendeid.

Diskrimineerimine: Seadusest tulenevalt on naistel meestega võrdsed õigused ning see puudutab nii pere-, töö-, vara-, kodakondsuse- ja pärimisseadust. Tööhõive ja erialase tegevuse vallas esines teateid

diskrimineerimisest ning ebavõrdsest kohtlemisest soo, vanuse, puude või seksuaalse orientatsiooni alusel (vt osa 7.d).

Lapsed

Sünni registreerimine: Kodakondsus pärineb peamiselt lapsevanematelt. Laps võib saada kodakondsuse ükskõik kummalt kodanikust vanemalt, sõltumata sellest, milline on teise lapsevanema kodakondsus. 21. jaanuaril vastuvõetud seadusemuudatus sätestab, et lapsed, kelle vanemad kuuluvad arvukate Eesti või ühegi muu riigi kodakondsuseta isikute hulka ning on elanud Eestis viis aastat, saavad sündides Eesti kodakondsuse. Sünnid registreeriti õigeaegselt.

Laste väärkohtlemine: Laste väärkohtlemine oli jätkuvalt probleemiks. Alaealiste vastu pandi 2014. aastal toime ligikaudu 82 protsenti kuritegudest. 2014. aastal teatati 147 vägistamisjuhtumist ning neist 92 ohvrit olid alaealised. Laste väärkohtlemise vastase võitlusega, sealhulgas seksuaalse väärkohtlemisega, tegeleb Politsei- ja Piirivalveamet. Õiguskantsleril on laste ombudsmani pädevus. 2014. aasta novembris võttis parlament vastu uue lastekaitseaduse, mis rõhutab perekonna rolli lapse arengus.

Laste abielud ja sundabielud: Abiellumisel on vanuse alampiiriks 18 aastat.

Laste seksuaalne ärakasutamine: Seadus keelab laste seksuaalse ärakasutamise ärilistel eesmärkidel ja lastepornograafia ning ametivõimud jõustasid seda seadust. Konsensusliku seksuaalvahekorra miinimumvanuseks on 14 aastat. Lastepornograafia eest on karistused trahvist kuni kolmeaastase vangistuseni.

Rahvusvaheline lapserööv: Riik on kirjutanud alla 1980. aasta rahvusvahelise lapseröövi tsiviilõiguslike aspektide Haagi konventsioonile. Vt lähemalt USA Välisministeeriumi koostatud aruannet selle järgimise kohta aadressil travel.state.gov/content/childabduction/en/legal/compliance.html ja riigipõhist aruannet aadressil travel.state.gov/content/childabduction/en/country/estonia.html.

Antisemitism

Juudi kogukonna suuruseks hinnati umbes 2500 isikut.

7. veebruaril avati Tartu Kunstimuseumis vastuoluline kunstinäitus, millel esitleti koomikseid, maale ja videoprojekte seoses holokaustiga. Näitust rahastas osaliselt Kultuuriministeerium. Väidetavalt oli näituse eesmärgiks käsitleda holokausti traumasid läbi huumori ja ironia. Tööd olid osa installatsioonist „Minu poola. Mäletamisest ja unustamisest“, kuhu kuulusid ka Poola kunstnike videoinstallatsioonid, millest üks kujutas alasti mehi ja naisi gaasikambris kulli mängimas ja teine holokausti üleelanut oma koonduslaagritätoveeringut värskendamas. Näitusekataloogi kohaselt märkisid kunstnikud, et soovisid töödega luua arutelu holokausti üle ning käsitleda kasvavat äärmuslust ja ksenofoobiat. Pärast avalikke kaebusi ja kriitikat andis Kultuuriministeerium Tartu Kunstimuseumile korralduse vastuolulised videod näituselt eemaldada. Muuseum tegi seda ja vabandas kõigi osapoolte ees.

24. veebruaril korraldas 1. märtsi parlamendivalimistel seitse kohta saanud parempoolse Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna (EKRE) noorteühendus riigi iseseisvuspäeva tähistamiseks tõrvikutega rongkäigu. Mõned vaatlejad ja meediakommentaatorid leidsid rongkäigu olevat natsionalistliku ja antisemiitliku. EKRE noorteühenduse kutsel osalesid rongkäigus ka Rootsi neonatsistliku organisatsiooni liikmed.

23. jaanuaril rahastas Haridusministeerium koostöös Eesti NATO Ühingu seminari kogu riigi ajaloo- ja kodanikuõpetuse õpetajatele, et tutvustada neile parimaid praktikaid, kuidas koolides holokausti mälestada.

27. jaanuaril korraldas valitsus holokaustiohvrite memoriaali juures iga-aastase holokausti mälestuspäeva ürituse. Kogu riigi koolides toimusid mälestustoimingud.

Inimkaubitsemine

Vt. USA Välisministeeriumi koostatud inimkaubanduse aruannet aadressil www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Puuetega inimesed

Seadus keelab vaimsete ja füüsiliste puuetega inimeste diskrimineerimise tööhõive ja hariduse vallas, tervishoiuteenuste kättesaadavuse osas ning transpordis, sealhulgas lennutranspordis. Üldiselt on valitsus neid sätteid ellu rakendanud.

Riik tagab puuetega inimestele juurdepääsu teabele ja vajadusel individuaalsetele abistajatele. Seadus kohustab puuetega inimestele pärast 2002. aastat ehitatud hoonetesse juurdepääsu võimaldama. Mõned vanad ehitised võimaldasid puuetega inimestele sissepääsu, samas uutel või renoveeritud hoonetel olid juurdepääsuvõimalused üldjuhul olemas. Õiguskantsleri hinnangul olid meetmed põhiõiguste rakendamiseks psühhiaatrilistes asutustes viibivatele isikutele jätkuvalt ebapiisavad. Probleemideks olid füüsiliste rahustusvahendite väärkasutamine ja halb dokumenteerimine ning ebapiisav meditsiiniline abi. Vabaihendused avaldasid, et kui Tallinnas olid teenused puuetega inimestele üldiselt kättesaadavad, siis mõningates maapiirkondades oli abi saamisega raskusi. Töehõive ja erialase tegevuse vallas esines teateid diskrimineerimisest (vt ka osa 7.d).

Puuetega inimeste õiguste kaitsmine on sotsiaalministeeriumi vastutusala ja kohalikud omavalitsused vastutavad puuetega inimestele sotsiaalhoolekande teenuste pakkumise eest. Puuetega lapsed käisid koolis (nii põhi-, kesk- kui kõrgkoolis). Valitsus keskendus rehabilitatsiooniteenuste arendamisele, et parandada puuetega inimeste võimet tulla ise toime ning suurendada nende sotsiaalset kaasatust. Valitsus kompenseeris ka mõningaid puudest tulenevaid lisakulutusi.

Rahvuslikud, rassilised, etnilised vähemused

Erinevast 2014. aastast olid rahvusl või rassil põhinevad avaliku vaenulikkuse väljendused sel aastal sagedasemad. Juunis ja juulis toimusid mitu massilise sisserände ja valitsuse pagulaspoliitika vastast protestimiitingut ja demonstratsiooni. Suurim neist toimus 10. juunil, kui parlamendi 101 kohast seitse võitnud Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE) korraldas parlamendihoone ees 500-600 inimesega protesti. Mõned inimesed kandsid ksenofoobse ja/või rassistliku sisuga plakateid.

Valitsus julgustab rahvastikust 29 protsenti moodustavate etniliste vähemuste, peamiselt venelaste, ukrainlaste ja valgevenelaste lõimumist naturaliseerumise ja eesti keele õppe soodustamise poliitika kaudu. Piirkondades, kus üle poole elanikkonnast räägib muud keelt kui eesti keel, võimaldab seadus elanikel saada ametlikku informatsiooni selles keeles ja seda seadust järgiti. Samuti rahastas valitsus kultuuriseltside ja -liitude programme, mis keskenduvad rahvusvähemuste keeltele ja kultuuridele.

Eesti keele oskus on vajalik kodakondsuse saamiseks, samuti on teatud keeleoskuse tase kohustuslik avaliku sektori teenistujatele ja töötajatele, teenindustöötajatele, meditsiinitöötajatele ning muudele

avalikkusega kokkupuutuvatele töötajatele. Keeleinspeksioon kontrollib keelenõuete täitmist nendes sektorites. Kui keeleoskuse nõuded ei ole täidetud, suunatakse isikud keelekursustele ja kohaldatakse väiketrahve.

Venekeelsed elanikud väitsid, et keelenõude rakendamise tulemuseks oli töökohtade- ja palgaalane diskrimineerimine (vt osa 7.d).

Valitsus jätkas oma strateegia rakendamist, mille kohaselt peab venekeelse õppekeele keskikoolides toimuma 60 protsendi ulatuses eestikeelne õppetöö. Paljud koolid teostasid selle ülemineku kiiremini kui nõutud.

Romade kogukonna suuruseks oli alla 1000 ja väidetavalt esines nende diskrimineerimist tööhõive ja muudes valdkondades (vt osa 7.d). Valitsus võttis kasutusele meetmeid, et rõhutada hariduse tähtsust roma laste jaoks, kuid nende koolist väljalangemise määr oli endiselt kõrge.

Seksuaalse orientatsiooni- ja sooidentiteedipõhine väärkohtlemine, diskrimineerimine ja vägivallaaktid ühiskonnas

Seadus keelab diskrimineerimise soo, seksuaalse orientatsiooni või muude isikuomaduste põhjal. Kuigi seadus ei sätesta täpselt, milliseid seksuaalse suunitluse ja sooidentiteedi vorme see hõlmab, loetakse kõik vormid hõlmatuks. Aktivistide grupid teatasid, et LGBTI isikute ahistamine ja diskrimineerimine ühiskonnas on jätkuvalt tavaline.

6. osa. Töötajate õigused

a. Õigus organiseeruda ja pidada kollektiivseid läbirääkimisi

Seadus, sellega seonduvad regulatsioonid ja põhikirjalised instrumendid sätestavad töötajate õiguse luua ametiühinguid ja muid sõltumatuid töötajate liitusid ning ühineda nendega omal valikul, pidada kollektiivläbirääkimisi ja korraldada seaduslikke streike. Valitsus üldiselt austas neid õigusi. Seadus lubab ametiühingutel tegutseda takistusteta ja keelab ametiühingute diskrimineerimise. Nii töötajatel kui ka tööandjatel on õigus taotleda individuaalsete töövaidluste lahendamist töövaidluskomisjonis või kohtus. Seadus keelab töötaja diskrimineerimise ametiühingusse kuulumise tõttu. Avalikus sektoris on streikimise õigus piiratud. Avalikel teenistujatel ei ole streikimise õigust. Avalikud teenistujad võivad pidada oma tööandjatega otseläbirääkimisi.

Valitsus jõustas kehtivaid seadusi tõhusalt. Ressursid, kontrollid ja õiguskaitsemeetmed olid tavaliselt piisavad, et tagada seaduste järgimine. Enamikul juhtudel mõisteti rikkujatele rahatrahvid, mis olid piisavad, et rikkumisi ära hoida. Samuti olid kättesaadavad kriminaalmenetluste algatamise ja tsiviilhagide esitamise võimalused. Tööinspeksioon sai 2364 töövaidluste alast kaebust ning 91 protsenti kaebustest lahendati sama aasta jooksul. Tööandjatele mõistetud trahvid seonduvad peamiselt tööõnnetuste ja tööhaigustega. Haldus- ja kohtumenetlustes ei esinenud pikki viivitusi.

Valitsus ja enamik tööandjaid üldiselt austas õigust organiseeruda ja kollektiivläbirääkimisi pidada. Kollektiivsete läbirääkimiste õigust kasutati vabalt ning puudusid teated, et valitsus oleks töötajate organisatsioonide tegevusse sekkunud.

Eesti Ametiühingute Keskliidu (EAKL) sõnul esines erasektoris aasta jooksul tihti ametiühingu liikmete õiguste rikkumisi. EAKL teatas, et ametiühingutevastane tegevus oli laialt levinud. Samuti teatati, et

mõnes ettevõttes soovitati töötajatel mitte ametiühinguid luua, ähvardades neid vallandamise või palga vähendamise või lubati soodustusi, kui nad ametiühinguga ei liitunud.

b. Sunniviisilise või sundusliku töö keeld

Seadusega on sunniviisiline või sunduslik töö keelatud ja valitsus jõustas seda seadust tõhusalt. 2014. aastal registreeris politsei 28 inimkaubitsemisega seonduvat kuritegu, mis on 14 juhtumit vähem kui eelmisel aastal. Samuti registreeris politsei 2014. aastal esimese sunniviisilise tööga seonduva kuriteo. Inimkaubitsemise ja sunniviisilise töö eest ettenähtud karistused ulatuvad 15-aastase vangistuseni. Kuigi rikkumiste eest ettenähtud karistused olid piisavad, ei kajastanud nende rakendamine sageli kuritegude tõsidust.

Vt ka USA Välisministeeriumi koostatud inimkaubanduse aruannet aadressil www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Laste töö keelamine ja minimaalne tööleasumise vanus

Enamikel juhtudel on tööleasumise miinimumvanuseks 18 aastat, kuid 15–17-aasta vanused lapsed võivad töötada vanema või hooldaja nõusolekul ning 7–12-aastased lapsed võivad teha tööinspektori nõusolekul kergemat tööd kultuuri, kunsti, spordi või reklaami vallas. Alla 18-aasta vanused lapsed ei või teha ohtlikku tööd. Seadus piirab laste töötundide arvu ning keelab ületunnid ja öötöö. Nende seaduste rakendamise eest vastutab Tööinspeksioon. Valitsus rakendas tõhusalt seadusi ja ka strateegiaid eesmärgiga kaitsta lapsi ekspluateerimise eest töökohal. Kontrollkäike lapstöötajate vanuse kohta läbi ei viidud.

d. Diskrimineerimine tööhõive ja erialase tegevuse vallas

Tööhõive alased seadused ja eeskirjad keelavad diskrimineerimise rahvuse, rassi, nahavärvi, poliitiliste vaadete, vanuse, soo, soorolli, puude, keele, seksuaalse suundumuse ja/või soolise identiteedi ning päritolu alusel. Valitsus jõustas neid seadusi. Tööhõive ja erialase tegevuse vallas järgivad tööhõive alased seadused ja eeskirjad järgmisi põhimõtteid: tööandjad on kohustatud kaitsma töötajaid diskrimineerimise eest, järgima võrdse kohtlemise põhimõtet ning edendama võrdset kohtlemist ja soolist võrdõiguslikkust.

Siiski esines tööhõive ja erialase tegevuse vallas diskrimineerimist vanuse, soo, puude ja keele alusel (vt osa 6) ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik, õiguskantsler ja Tööinspeksioon said sellekohaseid kaebusi.

2014. aastal sai Tööinspeksioon tööalase diskrimineerimise kaebusi 28 naiselt. Töövaidluskomisjon tuvastas, et viiel juhul esines ebavõrdne kohtlemine ja neljal juhul osaline diskrimineerimine. Komisjoni otsustest kaheksa vaidlustati kohtus. Ka õiguskantsler sai ebavõrdse kohtlemise ja diskrimineerimise kohta kaebusi ning algatas menetlused juhtudel, kus luges seda vajalikuks.

Kuigi seadusest tulenevalt on naistel meestega võrdsed õigused ja nad peaksid saama sama töö eest meestega võrdset tasu, ei kohaldatud neid õigusi alati tegelikkuses. Kuigi naiste keskmine haridustase oli meeste omast kõrgem, oli naiste keskmine töötasu 2014. aastal võrreldes meeste palgaga sama töö eest 29.9 protsenti madalam. Jätkuvalt oli elukutseid, kus domineerisid kas mehed või naised. Kolmandik juhtidest olid naised.

Vähem kui 25 protsendil puuetega inimestest oli töö. Aasta esimese kaheksa kuu jooksul sai soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik rohkem kaebusi puude alusel diskrimineerimise kohta kui 2014. aasta samal perioodil.

Ebaproportsionaalselt suur osa vene keele kõnelejaid töötas töölistena ja nende töötuse määr oli jätkuvalt kõrgem kui etnilistel eestlastel. Mõned mittekodanikest elanikud, eriti etnilised venelased väitsid, et keelenõude rakendamise tulemuseks oli töökohtade- ja palgaalane diskrimineerimine. Väidetavalt esines ka ormade diskrimineerimist tööhõive vallas (vt osa 6).

e. Rahuldavad töötingimused

Miinimumpalk oli 390 eurot (430 USA dollarit) kuus. Suhteline vaesuspiir oli 203 eurot (223 USA dollarit) üheliikmelise majapidamise ainsa liikme kohta.

Töönädala pikkus on 40 tundi. Seaduse järgi peab iga 24-tunnise perioodi kohta olema vähemalt 11-tunnine järjestikune puhkeperiood. Alaealiste, allmaatöötajate, tervist kahjustavat või muud eritööd tegevate isikute puhul on nõutav lühendatud tööaeg. Seadus näeb ette, et ületunnitöö tasu peab olema vähemalt 150% töötaja tunnitasust. Valitsus rakendas neid nõudeid tulemuslikult. Puudub liigse kohustusliku ületunnitöö keeld.

Valitsus on kehtestanud töötervishoiu ja -ohutuse normid. Tööinspeksioon, Tervisekaitseinspeksioon ja Tehnilise Järelevalve Inspeksioon vastutasid nende normide rakendamise eest ja tegid vastavasisulisi jõupingutusi nii ametlikus kui mitteametlikus sektoris. Töötervishoiu ja -ohutuse norme rikuti sagedamini ehitus- ja puidutöötlemissektoris. Tööinspektoreid oli 70 ja ressursside ebapiisavuse kohta teateid ei olnud. Rikkumiste eest on juriidilistele isikutele ette nähtud trahv kuni 2600 eurot (2890 USA dollarit) ning see oli piisav, et rikkumisi ära hoida. Poolast ja Ukrainast pärit mehed kogesid tööalast ärakasutamist, eriti ehitussektoris.

Seadused ja eeskirjad lubavad töötajatel keelduda töötamast tingimustes, mis ohustavad nende tervist või ohutust, ilma et nad peaksid kartma vallandamist. Valitsus kaitses töötajaid sellistes olukordades tulemuslikult.